

Бо қарори ҳайати мушовараи
Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз «29» 01 соли 2024, №2/5
тасдиқ шудааст

**Низомномаи
озмуни чумхуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои
хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида ба
30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон**

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМИЙ

1. Низомномаи озмуни чумхуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида ба 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – Низомнома) дар асоси моддаи 33 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2023, №668 «Дар бораи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024, Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2030 (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 ноябри соли 2019, №599) ва Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 марта соли 2006, №94) таҳия гардида, тартиби ташкил ва гузаронидани озмуни чумхуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида ба 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро муйян менамояд.

2. Озмуни чумхуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида ба 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – озмун) бо дарназардошти ҳавасманд намудани хонандагони синфҳои 8-11 дар самти омӯзиши фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ», «Ҳуқуқи инсон» дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, доностан ва риоя намудани қонунҳо ва дигар санадҳои меъёри ҳуқуқӣ ташкил ва гузаронида мешавад.

3. Ташкилкунандай озмуни чумхуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида ба 30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

2. МАҚСАДИ ОЗМУН

4. Максади гузаронидани озмун аз инҳо иборат аст:

- баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ, дар руҳияи эҳтиром нисбат ба волоияти қонун дар байни хонандагон, падару модарон (шахсони онҳоро ивазкунанда) ва омӯзгорон тарғиби арзишҳои ҳуқуқи инсон;

- донистани ҳуқуқ ва вазифаҳои муқарраршуда барои хонандагон ва риояи ичрои онҳо;
- ташаккули фарҳанги ҳуқуқӣ, масъулияти шаҳрвандӣ, тарғиби арзишҳои миллӣ дар доираи меъёрҳои ҳуқуқӣ ва демократӣ, худшиносии ҳуқуқӣ дар байни хонандагон;
- тарбия намудани малакаҳои идоракунӣ дар шаклҳои гуногуни худидоракуни хонандагон;
- ташаккули тарбияи ватандӯстӣ, ҳифзи амният ва ободии Ватан.

3. ТАРТИБИ БАРГУЗОРИИ ОЗМУН

5. Озмун аз чор давр иборат буда, аз моҳи апрели соли 2024 то моҳи сентябрь соли 2024 ба таври зайл ташкил ва гузаронида мешавад:

- даври якум - моҳи апрел дар муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳру ноҳияҳо;
- даври дуюм - нимаи дуюми моҳи май дар раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо;
- даври сеюм - нимаи аввали моҳи июн дар маркази Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадаҳшон, вилоятҳои Ҳатлону Суғд, шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ дар шаҳри Ваҳдат;
- даври чоруми озмун барои ғолибони ҷойҳои 1, 2 ва 3 даври сеюм моҳи сентябр дар Маркази ҷумҳуриявии муассисаҳои таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон баргузор мегардад.

4. КУМИТАИ ТАДОРУКОТИ ОЗМУН

5. Бо мақсади ба низом даровардани фаъолияти озмун Кумитаи тадорукоти озмун (дар даврҳои 1, 2, 3 ва 4) таъсис дода мешавад, ки аз раис, котиб ва аъзо иборат буда, бо фармоиши роҳбари аввал тасдик карда мешавад. Кумитаи тадорукот мақоми олии озмун маҳсуб ёфта, ташкилу гузаронидан ва ҷамъбасти фаъолияти озмунро ба зимма дорад.

6. Ба ҳайати Кумитаи тадорукоти даври якуми озмун директор, муовини директор оид ба тарбия, роҳбари созмони хонандагон, раиси ташкилоти ибтидоии иттифоқи касаба ва сармуҳосиби муассисаи таълимӣ (5 нафар) шомил карда мешаванд.

7. Ба ҳайати Кумитаи тадорукоти даври дуюми озмун сардори раёсат ё мудири шуъбаи маориф, мудири кабинети методӣ, мушовирони фанни таъриху ҳуқуқ, директори маркази таҳсилоти иловагии шаҳру ноҳияҳо, раиси иттифоқи касабаи кормандони маориф ва сармуҳосиби раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо, омӯзгорони фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ», «Ҳуқуқи инсон» (дар маҷмуъ, 7 нафар) шомил карда мешаванд.

8. Ба ҳайати Кумитаи тадорукоти даври сеюми озмун сардорон ва муовинони сардори раёсатҳои маорифи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадаҳшон, вилоятҳои Ҳатлону Суғд, Сарраёсати маорифи шаҳри Душанбе ва директори Маркази ҷумҳуриявии муассисаҳои таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, раиси иттифоқи касабаи кормандони маориф ва сармуҳосиб, кормандони матбуоти назди раёсатҳо (7 нафар) шомил карда мешаванд.

Ташкил ва баргузории даври сеюми озмун барои ғолибони даври дуюми озмун дар шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумхурӣ аз тарафи Маркази ҷумҳуриявии муассисаҳои таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шуда, Кумитаи тадорукоти даври сеюми озмуни шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумхурӣ аз ҳисоби кормандони Маркази ҷумҳуриявии муассисаҳои таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (7 нафар) таъсис дода мешавад.

9. Ба ҳайати Кумитаи тадорукоти даври чорум (ҷумҳуриявӣ)-и озмун муовини вазири маориф ва илм - сарпарасти соҳа, сардорон ва сармутахассисони раёсати таҳсилоти миёнаи умумӣ, раёсати ҳифзи ҳукуқи кӯдак, шуъбаи таъминоти ҳукуқии дастгоҳи марказии Вазорати маориф ва илм, сардори Маркази матбуоти Вазорати маориф ва илм, раиси Иттифоқи касабаи кормандони маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, директори Маркази ҷумҳуриявии таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (9 нафар) шомил мешаванд.

10. Аз тарафи кумитаҳои тадорукоти даври якуми озмун ба кумитаҳои тадорукоти даври дуюм, аз тарафи кумитаҳои тадорукоти даври дуюми озмун ба кумитаи тадорукоти даври сеюм ва аз тарафи кумитаҳои тадорукоти даври сеюми озмун ба кумитаи тадорукоти даври чорум (ҷумҳуриявӣ) дар вақти муқарраршуда, тибқи банди 5 Низомнома дарҳост ҷиҳати иштироки 6 довталаб дар озмун аз ҳар вилоят, шаҳр ва минтақа пешниҳод карда мешавад.

11. Кумитаи тадорукот ҷаласаи худро гузаронида, дар асоси пешниҳод ва талаботи Низомнома ҷиҳати ташкил ва гузаронидани озмун мусоидат менамояд.

12. Ваколати Кумитаи тадорукоти озмун:

- таҳияи ҷадвали баргузории озмун ва назорати он;
- пешниҳод ва тасдиқи ҳайати ҳакамон барои даврҳои якум, дуюм, сеюм ва чоруми озмун;
- таъсиси комиссияи апелляционӣ;
- барои ҳайати ҳакамон ва комиссияи апелляционӣ гузаронидани семинари машваратӣ;
- назорати риояи талабот ва пешниҳоди тавсияҳо ба довталабони озмун;
- муайян намудани ҷойи баргузории озмун;
- омӯзиши ҳучҷатҳои пешниҳодшудаи довталабони озмун;
- баррасии пешниҳоди ҳайати ҳакамон ва арзу шикояти довталабон;
- тасдиқи протокол ва эълони натиҷаи хулосаи ҳайати ҳакамони озмун;
- ҷамъбости натиҷаи ниҳоӣ ва пешниҳоди он ба даврҳои минбаъда барои шиносой ва маълумот.

5. ҲАЙАТИ ҲАКАМОНИ ОЗМУН

13. Барои таъмини баҳодиҳии босифат ба фаъолияти довталабони озмун ва муайян кардани ғолиби озмуни «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини ҳудшинойӣ» дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (дар даврҳои 1, 2, 3 ва 4) ҳайати ҳакамони озмун таъсис дода мешавад, ки ба он раис ва аъзо шомил

мешаванд. Ҳайати ҳакамони озмун бо фармоиши роҳбари аввал тасдиқ карда мешавад.

14. Ба ҳайати ҳакамони даври якум, дуюм, сеюм намояндағони раёсат, шуъба ва баҳшҳои маорифи вилоят, шаҳру ноҳияҳо, омӯзгорони фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ», «Ҳуқуқи инсон» ё таъриху ҳуқуқ ворид гардида, бо пешниҳоди комиссияи тадорукоти озмун аз ҷониби роҳбари аввал тасдиқ карда мешавад. Шахсе, ки шогирд ё узви оилаи ӯ дар озмун иштирок меқунад, ҳуқуқи ба ҳайати ҳакамон шомил гардиданро надорад. Шумораи ҳайати ҳакамон бо раису аъзо бояд 5 нафар бошад.

15. Ба ҳайати ҳакамони озмун дар даври чорум (чумхурияйӣ) кормандони раёсати таҳсилоти миёнаи умумии дастгохи марказии Вазорати маориф ва илм, намояндаи ташкилоти ҷамъиятӣ, ки бо Вазорати маориф ва илм оид ба ҳифзи ҳуқуқи қӯдак ҳамкорӣ менамояд, мутахассисон ва омӯзгорони фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ», «Ҳуқуқи инсон» (5 нафар) шомил карда мешавад.

16. Ҳайати ҳакамони озмун дар фаъолияти худ Низомномаи мазкурро ба роҳбарӣ мегирад.

17. Хулосаи ҳайати ҳакамони ҳамаи давраҳои озмунро Кумитаи тадорукоти озмун баррасӣ ва тасдиқ менамояд.

18. Вазифаи ҳайати ҳакамони озмун аз инҳо иборат аст:

- фаъолияти довталаби озмунро тибқи талаботи Низомномаи мазкур таҳлил ва баҳогузорӣ менамояд;
- дар асоси ҷамъбости нишондоди Низомнома тартиби ишғоли ҷойҳо ва ғолиби озмунро муайян менамояд.

6. МЕЪЁРИ АРЗЁБӢ

19. Ҳайати ҳакамони озмун ба дараҷаи маҳорат ва истеъододи довталаб аз рӯйи меъёрҳои зерин баҳо медиҳанд:

- ҳангоми баҳогузорӣ ба маҳорати ҳозирҷавобӣ, шарҳи дурусти ҷавобҳо диққат дода мешавад;

- барои маводи чопӣ ба пешниҳоди маводи чопӣ (мақола, эссе, расмҳо, аксҳо) дар рӯзномаву маҷаллаҳои маҳаллӣ, вилоятӣ ва ҷумхурияйӣ оид ба тарғиби тарбияи ҳуқуқӣ, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конвенсияи ҳуқуқи қӯдак бартарият дода мешавад;

20. Барои навиштани эссе дар мавзуи «30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба довталабон 2 соат вакт дода мешавад;

21. Ба ҳар як довталаб барои муаррифии рӯнамо (презентатсия) дар даври чорум то 30 дақиқа вакт дода мешавад.

22. Бо мақсади баҳогузорӣ намудан ба истеъододи довталабон ҷадвали 10-хола муқаррар карда мешавад. Дар вакти холгузорӣ ба микдори пурраи ҷавобҳои дуруст, мазмуну муҳтавои дурусти эссеи навишташуда 10 хол, барои ҷавоби аз хуб болотар то 9 хол, барои ҷавоби хуб то 8 хол, барои ҷавоби миёна то 6 хол, барои ҷавоби аз миёна поёнтар то 4 хол ва барои ҷавоби суст 2 хол гузошта мешавад.

7. ДОВТАЛАБОНИ ОЗМУН

23. Дар озмун хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ, ки фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ», «Ҳуқуқи инсон» меҳонанд, иштирок карда метавонанд.

24. Барои иштирок дар ҳама давраҳои озмун аз тарафи масъулин ба кумитаҳои тадорукоти даври навбатӣ ҳуҷҷатҳои зерин (дар шакли ҷузвон 5 нусхагӣ) пешниҳод карда мешавад:

- дарҳости кумитаҳои тадорукоти озмун ҳар давра ба кумитаҳои тадорукоти давраи минбаъдаи озмун;

- нусхай протоколи давраҳои якум, дуюм ва сеюми озмун ва ҷадвали баҳогузорӣ;

- маълумотномаи муҳтасар дар бораи довталабоне, ки ҳуқуқи дар давраҳои минбаъда иштирок карданро доранд (дар алоҳидагӣ);

- намунаи корҳои эҷодӣ вобаста ба мавзуъ (мақола, шеър, эссе, аксҳо, расмҳои беҳтарин) вобаста ба тарғиби тарбияи ҳуқуқӣ, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак).

25. Ҳуҷҷатҳои ба озмун фиристодашуда баргардонида намешаванд.

8. ШАРТҲОИ ОЗМУН

26. Озмун аз рӯйи шартҳои зерин гузаронида мешавад:

- саволу ҷавоби шифоҳӣ, ҳаттӣ, тестӣ дар доираи мавзуъ ва масъалаҳои ҳуқуқӣ, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак;

- муаррифии рӯнамо (презентатсия) довталаб дар мавзуи «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ»;

- навиштани эссе дар мавзуи «30-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон»;

- пешниҳоди маводи чопӣ (мақола, шеър, эссе, аксҳо, расмҳои беҳтарин) дар рӯзномаву маҷаллаҳои маҳаллӣ, вилоятӣ ва ҷумҳурияйӣ оид ба тарғиби тарбияи ҳуқуқӣ, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак.

9. ҶАМЪБАСТ ВА МУКОФОТОНИДАНИ ҒОЛИБОНИ ОЗМУН

27. Дар ҷамъбости озмун 6 нафар (1 ҷойи якум, 2 ҷойи дуюм ва 3 ҷойи сеюм) ғолиб муайян карда шуда, бо ҷоизаи озмун, Диплом ва мукофоти пулӣ сарфароз гардонида мешаванд.

28. Омӯзгороне, ки шогирдонашон ғолибони даври 4 озмун мегарданд, бо нишони «Аълоҷии маориф ва илми Тоҷикистон», «Ифтихорнома»-и Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мукофоти пулӣ сарфароз гардонида мешаванд.

10. МАБЛАГГУЗОРИИ ОЗМУН

29. Ҳарочоти рафти омодагӣ ва гузаронидани даврҳои якум, дуюм ва сеюми озмун ва ҳарочоти вобаста ба сафарбаркуни ғолибон ва омӯзгорони онҳо ба даври ҷоруми озмун, будубоши онҳо дар маҳалли

баргузории озмун аз ҳисоби бучети раёсати маорифи вилоятҳо, Сарраёсати маорифи шаҳри Душанбе, раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо ва дигар сарчашмаҳои маблағузории бо қонунгузорӣ мувофиқ пардоҳт карда мешавад.

30. Харочоти рафти омодагӣ ва гузаронидани даври чоруми озмун аз суратҳисоби маҳсуси Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шарикони рушд маблағузорӣ карда мешавад.

31. Барои ҳавасмандгардонии голибони ҳамаи даврҳои озмун ва омӯзгорони онҳо, тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалби сарпарастон иҷозат дода мешавад.

12. ҶОИЗАҲОИ ОЗМУН

32. Маблағи ҷоизаҳои озмуни ҷумҳуриявии «Маърифати ҳуқуқӣ – ойини худшиносӣ» барои хонандагони синфҳои 8-11 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба 30-солаги Рӯзи Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар шакли ҷадвал чунин мебошанд.

№	Ҷой	Маблағ	Шумораи ҷоизагиранда	Маблағи умумӣ (бо сомонӣ)
1.	Якум	10 000	1	10 000
2.	Дуюм	8 000	2	16 000
3.	Сеюм	5 000	3	15 000
Ҳамагӣ			6	41 000

33. Маблағ барои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, ки шогирдонашон дар озмун ҷойҳои 1, 2 ва 3 мегиранд.

№	Ҷой	Маблағ	Шумораи ҷоизагиранда	Маблағи умумӣ (бо сомонӣ)
1.	Якум, дуюм ва сеюм	4 000	6	24 000
Ҳамагӣ			6	24 000

Маблағи умумӣ

№	Ҷоиза ва ҳарочот	Шумораи умумӣ	Маблағи умумӣ (бо сомонӣ)
1.	Барои ҷоизаҳо	6	41 000
2.	Барои омӯзгорон	6	24 000
3.	Ҳарочоти иловагӣ		20 000
Ҳамагӣ			85 000